

zavarovati nameščenca ali pa zadostuje, da ga zavaruje samo en službodajalec. V slednjem primeru je seveda vprašanje, kateri službodajalec naj zavaruje nameščenca. Vsa ta vprašanja je zakon razrešil takole:

Ako zaposluje sporazumno več oseb istega nameščenca, če tudi vsaka oseba proti posebnemu plačilu, jamčijo vsi službodajalci nerazdelno za zavarovanje tega nameščenca. Podstava zavarovanju v tem primeru so vsi prejemki, ki jih dobiva nameščenec skupaj od vseh službodajalcev. Ta določba velja le, če porabljajo istega nameščenca sicer različni službodajalci, vendar pa v medsebojnem sporazumu. Če tega sporazuma ni, je nameščenec zavezan zavarovanju samo glede svojega glavnega opravila. Ako je torej nameščenec zaposlen pri različnih službodajalcih, ne da bi bilo med temi službodajalci sporazuma, je zavezan zavarovati se samo glede onega opravila, ki se mora smatrati za njegovo glavno opravilo. Za glavno opravilo velja služba, ki je najvišje plačana. Če so vse službe enako plačane, se mora glavno opravilo določiti po drugih za to merodajnih kriterijih. Kot taki kriteriji prihajajo v poštev: prejšnja zaposlenost in nje zveza s sedanjo zaposlenostjo, izobrazba nameščenca in nje odnos do zaposlenosti, daljša doba službenega razmerja i. dr.

(Dalje prih.)

Ali t. zv. »posebne izdaje« res niso »periodične tiskovine«?

Dr. Vladimir Knaiflič.

Za laika čudno vprašanje. Pa tudi nemalo ljubljanskih praktičnih pravnikov je začudeno pogledalo, ko sem jim nedavno predložil to vprašanje, češ: »Ali sme biti sploh dvom o tem? Kaj pa je posebna izdaja pravno drugega, kot obično izdaje dnevnika?«

Veljalo pa je doslej še drugo mnenje, namreč da so t.zv. »posebna izdaja« listov neperiodične tiskovine!

To naziranje je zgrešeno, ker pojmovno napačno, pa se tudi formalno ne sklada z zakonom. Doslej veljavno naziranje se mora de iudicatura ferenda odstraniti.

Obdolženec H. B., tiskarnar, je bil s sodbo okrajnega sodišča v Ljubljani krivim spoznan prestopka po § 17. tisk. zak., storjenega »s tem, da dne 28. julija 1924 v Ljubljani kot tiskarnar posebne izdaje dnevnika »Jutro« z istega dne ni predložil policijski oblasti in državnemu pravdništvu najmanj 24 ur pred razpečavanjem oziroma ker je pričel z razpečavanjem te posebne izdaje pred potekom 24-urnega roka brez posebnega dovoljenja policijske oblasti ozir. državnega pravdnistva. Razlogi: Dejanski stan, ki vsebuje vse zakonite znake prestopka § 17. tisk. zak., je dokazan po policijski ovadbi, zadevni posebni izdaji »Jutra« in dopisom policijske direkcije.« Slično je bil približno dva meseca poprej obsojen neki drugi tiskarnar.

Vzklic je deželno sodišče kot neutemeljen zavrnilo. V kratkih ustnih razlogih je gosp. predsednik senata zlasti naglašal, da je že utrjena stara pravilna judikatura v tem pogledu, v pismenem odpravku sodbe je naglas poleg tega še na utemeljitvi: »Da ni smatrati posebnih izdaj periodičnih listov za periodične tiskovine, je jasno, če se upošteva, da je pravočasna prijava potrebna ravno radi tega, da policijsko oblastvo pravočasno pripravi cenzurni aparat. Ker pri periodičnih tiskovinah ve v naprej, kdaj bodo izšle, ima cenzurni aparat že pripravljen, pri posebnih izdajah pa tega ne ve.«

S to utemeljitvijo se je vzklicno sodišče vsekakor potrudilo, da stvarno utemelji sodbo, katero je po svoji vesti smatralo za pravilno de lege lata. Žal se je motilo. Iz judikature avstr. kasacije naj omenim: Br. 733, 3795, 2691 Nowakove zbirke (Sg), cit. pri Manzu, IV/2, 23. rev. izd. 1912/1918., pri § 17. tisk. zak., in še nekaj drugih sličnih sodb, kojih citiranje bi pomenilo tautologijo, — razen sodbe br. 4121, ki je iz najnovejšega časa tik pred vojno in je ž njo dunajska judikatura svoje staro stališče vendar le v bistvu opustila.

O cenzuri in cenzurnem aparatu ne bomo razpravljali. Cenzure smo že povsodi osvobojeni, od 1694, ko je bila odpravljena v Angliji, do 1848, ko je padla v Italiji, Švici in Avstriji, — 1905 v Rusiji, 1908 v Turčiji. »Cenzura« je namreč točno opredeljen pravni pojem, čigar beseda se ne sme porabljati za drug pojem, oni, na katerega je sodišče mislilo. Le izjemoma smo cenzuro v vojni zopet imeli, — po vsej Evropi, po vsem svetu. Dandanes velja de jure cenzura le v Rusiji SSSR, če izvzamemo oddaljene kraje, kakor turško republiko itd. Cenzure torej nimamo. (Prim. čl. 2. Zakona o štampi: »Ne može se ustanoviti ni cenzura, ni kavcija, ni kakva druga preventivna mera . . .«)

V brezcenurnih zakonodajah poznamo tri tipe tiskovnega prava, t. j. prava, ki urejuje svobodo tiska. Anglija, Belgija, Danska tvorijo skupino »brez policijske prijave.« V drugi skupini »z dolžnostjo policijske prijave« so Francija, Italija, Španija, republ. Avstrija. V tretji skupini so tiskovna prava »s policijskim dovoljenjem«: Češka, Hrvatska in nekdanje avstrijske pokrajine Jugoslavije, Slovenija z Dalmacijo.

Med prvo in drugo skupino sta Norveška in Švica, med drugo in tretjo Nemčija in Madžarska 1914—1920, Vojvodina danes. Kompozit vseh treh sistemov je Švedska. Italija in Češkoslovaška sta z novelami svoj karakter v raznih smereh spremenili. Fašistovska Italija in katoliška Madžarska sta zopet uvedli cenzuro in represijo.

Avstrijsko tiskovno pravo temelji na zakonih 17. decembra 1862, z novelo 15. oktobra 1868, obrtnem redu 20. decembra 1859, § 16., z dodatki: Odprava kolka, odprava kavcije; ur. instrukcija; končno — že po 1918, — dovoljenje kolportáže; dalje velja subs. odvzem poštnega debita (inozemskim tiskovinam), ter zakon o zaščiti države in §§ 13. in 138. Ustava. S slednjimi predpisi so deloma derogirani odn. novelirani tudi predpisi § 493. k. pr. r. o objektivnem postopku ter zakon o suspenziji tisk. svobode ob izjemnem stanju, z dne 5. maja 1899. §§ 1 in 7.). Na policijsko dovoljenje je torej vezano izdajanje novin (»periodičnih tiskovin«) (§§ 10. in 11. tisk. zak.), — do-

voljenje se smatra za dano, če policijsko oblastvo v 8 dneh po prijavi ni ničesar ukrenilo. Ta določba o dovoljenju odnosno 8 dnevnem čakanju nanj je z Ustavom derogirana, ker »sprečava« (čl. 13.), potrebna je pa še prijava po §§ 10. in 11 tisk. zak. Ustav pomeni torej premembo zgoraj navedene skupine, prestop iz tretje v drugo.

Kaj je »periodična tiskovina«, določa § 7. To je tiskovina, ki izhaja najmanj enkrat na mesec, četudi v neenakih rokih. Izvzeti so poedini zvezki celotnega, zaokroženega ali zaključenega dela, ki izhaja v nadaljevanjih ali zvezkih. — Kot del poedinega broja ali zvezka (»Blattes oder Heftes«) — scilicet »periodične tiskovine«! — smatra se vsaka priloga, ki se izda istočasno in se ne prodaja posebej v prenumeraciji (ki se torej ne more posebej naročiti). Glasom sodbe br. 2234. Now. označa periodično tiskovino po svojem pojmu neka »kontinuiteta in koneksiteta, ne le zunanja, marveč tudi notranja, s katero je medsebojno vezana nedokončana in vedno nadaljevana vrsta stalno sledečih si objav različne vsebine.«

K pojmu periodične tiskovine je izjavil gen. prok. Glaser v poročilu 1885, kateremu je pritrdilo justično ministrstvo z odlokom 25. februarja 1885 št. 3334.: »Zdi se, da misli § 7. odst. 1. le na to, da izide periodična tiskovina vsaj enkrat na mesec. Toda gledati je treba na enoto, ki šele opravičuje, da govoriš o isti tiskovini, ki večkrat izhaja, — kajti če bi te enote ne bilo, je enkratno izdanje enako le enkratni nakladi. § 7. torej že predpostavlja pojem periodične tiskovine, ne pa, da bi ga šele ugotovil; on ta pojem le utesnjuje s tem, da zahteva minimalno mesečno izhajanje.« Srb. zakon o štampi 1904 govori i o povremenim spisima, i posebej o listima i novinama, je torej točnejši in je z jasnostjo odpravil kontroverzo, ki pri avstrijskem tiskovnem zakonu izvira zgolj iz nespretne terminologije in iz formalizma interpretatorja, — pri bivšem justičnem ministrstvu in večkrat pri kasaciji tudi iz namenov »justične politike« glede na liste. § 2. hrvatskega zakona o porabi štampe 1875/1908 govori o povremenih in o periodičnih tiskopisih, § 8. določa: »Povremenim ima se smatrati onaj tiskopis, koji izlazi najmanje dva puta na mjesec.« Italijanski Editto sulla stampa 1848/1889 govori v cap. VIII.

»Delle pubblicazioni periodiche«, rabi izraz »un giornale o scritto periodico« (art. 35) ter »un giornale od altro scritto periodico« (art. 36). Nemški »zakon o tisku« 1874 določa v § 7: »Novine in časopisi (Zeitungen in Zeitschriften), ki izhajajo mesečno ali v krajših, če tudi neenakomernih (unregelmässigen) rokih (periodične tiskovine v smislu tega zakona), morajo . . .« itd. Tu je torej *expressis verbis* pojem periodičnosti označen na roke, in omejen na novine in časopise (liste in revije). Tudi avstrijski vladni načrt novega tiskovnega zakona 1902 pravi v § 6. izrečno: »Kot periodična tiskovina naj se smatrajo novine in časopisi, ki izhajajo v mesečnih ali krajših, četudi neenakomernih rokih.« Moderni madžarski tiskovni zakon (veljaven v Vojvodini, Zakon o štampi, 1914), pravi v § 3: Povremeni list je u neprekoračivom roku od jednog meseca izlazeće svake novine ili časopis,*) in tudi pozneje govori o proizvodima štampe in ločeno o povremenim listovima. Avstrijski tiskovni zakon iz leta 1922 je staro označbo dosledno izpustil in govori o »Druckwerke« splošno in o »Zeitungen« (Zeitschriften) posebej, ter slednje definira v § 2.: »Novine v smislu tega zakona so tiskovina z vsebino, čeprav prej ne omejeno; ta tiskovina izhaja pod istim imenom in po tekočih brojih, čeprav v neenakomernih rokih; poedini broji so sicer vsak zase zaključeni, vendar imajo po svoji vsebini neko medsebojno zvezo.« »Projekt zakona o štampi« 1923 govori o »novinama in povremenim spisima.« Mimogrede bodi opomneno, da je ta projekt slabši od originala, srbijanskega zakona o štampi, in da sestavljalec ni upošteval niti drugih tekstov, ni izsledkov doktrine, ni podatkov judikature zadnjih 60 let, — a nič boljša nista kritika in dodatni predlog s strani novinarskih organizacij iz leta 1924.

Nočem tu citirati še brezkončne vrste raznih pisateljev, ki so se izrazili k tej nekdanji sporni točki tiskovnega prava.

*) Cit po izdanju »Mala sbirka krivičnih zakona za Vojvodinu, preveo i sredio dr. Jovan Lemajić, drž. tužilac. Izdanje i štampa štamparije Globus, Novi Sad 1924. Knjižica mrgoli tiskovnih pomot. Tudi v citatu očitno manjka kakšna beseda. Za tukajšnji predmet pa citat zadostuje, ker je jasen namen cit. določbe.

Zadostuj, če citiram starega Liszt a, ki je še vedno starejšina komentatorjev avstrijskega in nemškega tiskovnega prava, čeprav je vrsta njegovih teorij že padla, — 3 vrste tiskovnih deliktov, njegov nauk o odgovornosti — in čeprav je zlasti »Lehrbuch des österr. Pressrechts« v mnogih ozirih zastarel. Liszt trdi v nasprotju z Glaserjem in pred nemškim zakonom, pag. 68: »Avstrijska zakonodaja je torej v § 7. pod »občimi določbami« ugotovila pojem periodične tiskovine. Periodična je, če je podan stik dveh momentov: 1.) Roki izhajanja in 2.) poedini broji niso zaključene »celote«.

Vzporedil sem avstrijsko določbo z nekaterimi drugimi radi paralele. V ničemer namreč ni dan razlog za mišljenje avstrijskega prav. ministrstva in judikature, da je pojem periodične tiskovine že predpostavljen in s § 7. le omejen, marveč smatrajo vse zakonodaje, starejše in novejše, kot samoposebi umevno, aksiomatično naziranje, da je periodična tiskovina pač to, kar se ob običajni rabi jezika more smatrati: Povračanje, izhajanje »iste« tiskovine, t. j. pod istim imenom in z isto smerjo, istim namenom, — torej tudi psihološki kriterij — četudi v neenakih dobah, od 1—2-krat mesečno višje. Vse drugo je nevzdržno. Da spadajo pod pojem »periodične tiskovine« le novine in časopisi (listi in revije) in nič drugega, je danes soglasno mnenje vseh pravnikov na svetu.

Po pojmu periodične tiskovine je periodična tiskovina torej tudi posebno izdanje novin. Prav nobenega razloga ni, da bi se takšno posebno izdanje izvzelo iz tega pojma, ker ono povsem izpolnjuje pogoje § 7. tisk. zakona. Ono je zase zaključeno kakor vsak drugi broj lista, izide v vrsti drugih izdanj lista, kot eden njegovih 6, 7 ali 18 ali več tedenskih, t. j. 25—86 mesečnih brojev, — ali praktično govorjeno, če je »Jutro« izšlo že daví, pa priredi drevi še t.zv. posebno izdajo, je izšlo ta dan dvakrat in ni njegova večerna »posebna« izdaja v smislu § 7. tisk. zak. nič drugačna, kakor njegovo »ne — posebno« ali »običajno« jutranje izdanje. Tako po logičnem pojmu »periodične tiskovine« v zakonodajah sploh, in po tekstu ter smislu veljavne določbe § 7. avstr. tisk. zak. Komentar Schwarze-Appelius smatra »Extrablätter in der Regel als ausserordentliche Beilagen«.

Toda, »povodom opazovanja, da so važnejši dogodki periodični in tiskovini politične vsebine« (ne »izdajateljem«!) dali povod za prirejanje posebnih izdanj, ki izhajajo ločeno in v neenakomernih rokih (sic!), je dalo bivše avstr. prav. ministrstvo drž. pravdnistvom navodila (odloka od 30. julija 1870 in 29. marca 1882), da se takšne posebne izdaje ne smejo smatrati kot deli periodičnih tiskovin, ampak da se mora ž njimi postopati po § 17. tisk. zak., in je torej njih razpečavanje in razpošiljanje pred potekom 24-urne prijavnne dobe dopustno le z dovoljenjem državnega pravdnistva ozir. varnostne oblasti.

Ta ukaz je Avstrijo preživel, čeprav ni z ničemer opravičljiv. Če je pojem periodične tiskovine, po Glaserju, že predpostavljen in s § 7. le omejen, ali če je, po Lisztu, v § 7. ugotovljen, — v obeh primerih je v § 7. dana najožja meja pojma, in tu naštete pogoje izpolnjuje vsaka posebna izdaja lista. Kontinuiteto ima, izšla je v vrsti enakih izdaj istega imena in namena, ni zase zaključena, pa tudi ni priložena, a ni je tudi v prenumeraciji, pa tudi stoji, da to ni »samostojna« tiskovina, marveč je tiskovina po pogojih § 7. in lit. 1.) § 10. tisk. zak. Kdor torej »posebno« izdanje smatra za samostojno neperiodično tiskovino, jo samovoljno iztrga iz reda »periodičnih tiskovin«, med katere spada po celem svojem nastanku. Bivše avstrijsko prav. ministrstvo je s svojima odlokoma delalo novinam silo. Glej Miříčka: »Delikty tiskove«, ki judikaturu kasacije imenuje neodkritosrčno. (§ 21. Judikatura soudu kassačního, § 22. Pokračování). Očita tudi, da se je »podivným způsobem judikatura kassačního soudu postavila na stanovisko přímo protichůdné«, očita »nesprávnost argumentace« in »uvaly kriminálně politické!« Če je sloviti profesor tisk. prava moral tako drastično nagnati avstr. judikaturu, in to l. 1908 v izdanju praške univerzitetne »Knihovny Sborníku věd právních a státních«, potem smem na tem mestu reči vsaj, da je obžalovanja vredno, če se je takšen ukaz vzdržal v veljavi od 1870/82 ne le do 1918, ampak iz razlogov tradicionalnega upoštevanja tradicionalne judikature in praksi tudi še do 1924.

Dobro, — bi mogel kdo ugovarjati. Toda tu gre za »posebno« izdanje, periodično pa je le redno izdanje!

Baš v tem tiči zmeda v pojmu! V smislu tisk. zakona poznam samo eno periodično tiskovino, t. j. list, ki izhaja periodično, vsaj enkrat mesečno, z ostalim, tam navedenim in zgoraj dovolj obširno ponovljenim obeležjem. Pojma »rednega«, »navadnega«, »običajnega« itd. ter »izrednega«, »posebnega«, »extra« — itd. izdanja nista tiskovnopravna pojma, ker oba brez medsebojne razlike ostajata v mejah circumscriptionis legalis, oba padata pod pojem periodične tiskovine. Enakost periodičnih rokov je po zakonu izrečno izključena iz atributov periodičnosti.

Kdor bi pa bil morda še v dvomu, — dasi mora premislek o pojmu zakonito obeležene periodičnosti biti merodajen, — naj ne išče pomoči v spekulacijah iz sedemdesetih let, ko je doktrina z Glaserjem vred bila glede na tiskovno pravo še nekoliko nesigurna, — marveč naj si pogleda, kako nastane list, novina ali »periodična tiskovina« in kako »posebna izdaja«. Tudi tu ni razlike. »Posebna« izdaja nastane le iz nagiba konkurence med listi, kateri bo prej svoje občinstvo obvestil o posebno važnem dogodku (izid volitev ali bitke, sklep mirovne konference, prememba vlade, velika nesreča, atentat itd.) če tudi utegne važnost biti le subjektivna ali omejena na ožji krog interesentov (n. pr. posebna izdaja s skupščinsko interpelacijo). Razlika med »redno« in »posebno« izdajo sploh ni zakonita, ne spada k atributom pojma periodičnosti. Ta razlika ni pravna, marveč je le tehničnega značaja z ozirom na tiskarsko produkcijo in novinsko administracijo, torej na razmerje med »periodično tiskovino« in občinstvom. »Periodična tiskovina« ne pade z neba, marveč je plod kompliciranega izvestilskega uredniškega, tiskarskega in ekspedicijskega značaja. V takem aparatu mora vladati neki red, neka tehnična periodičnost, ki pa še daleč ni istovetna s pravnim pojmom periodičnosti § 7., v katerem je določen le minimum, izpod katerega preneha pojem periodičnosti. Podjetje pa mora preko te pojmovne meje osigurati občinstvu iz prej navedenih organizacijskih vzrokov produkcije, in pa še iz vzrokov efekta (t. j. iz ozira na moralni in ekonomski uspeh lista, na uspeh

političnih nasvetov in inseratov ter difuzijo obvestil) neko stalnost, navaditi občinstvo na neki red, na dejstvo, da bodo ob določenih dneh in urah vedno enako dobivali svoje vesti, bodrila, pozive, inserate, obvestila, zabavo. Istočasno pa ve vsak naročnik ali bralec, da mu bo list že po bistvu svoje organizacije in po namenu svoje eksistence skušal s čim največjo dosegljivo naglico povedati tudi izven tega navadnega reda, kar bi se zgodilo tako važnega, da mora v političnem ali trgovskem ali kateremkoli drugem interesu občinstvo takoj izvedeti za izid pričakovanega ali nepričakovanega dogodka. Tudi izven tehnično običajnega reda, torej v tehnično, administrativno, po dosedanji listovi in prejemalčevi navadi »izrednem« izdanju. Ta »izrednost« torej nima prav nikakršnega posla s pravnim pojmom periodičnosti. Ona le skrajša običajno periodo izdajanja n. pr. za polovico ali tretjino, ona ne stopi radi svoje »izrednosti« iz periodičnosti, ni iz vrst vseh izdaj lista iztrgana »neperiodična tiskovina« z a s e, ni niti letak, niti afiša, niti knjiga, niti nič drugega. Je list, kakor vsak drugi, periodična tiskovina, kakor vsaka druga. »Jutro« ob 18. popoldne s poročilom o izidu volitev ni kljub jutranjemu imenu in nenavadni uri pravno in tudi dejansko nič drugega, kakor »Jutro« ob 4. zarana. Če bi povodom nepričakovano naglega izenačenja zakonov mesečnik »Slov. Pravnik« izšel še enkrat več, n. pr. dne 15. t. m. kot »posebno izdaje«, ali to izdaje ne bi bilo prav tako v vrsti »periodnika« (ital. »il periodico«, titulatura lista!) »Slov. Pravnika«, kakor vsa druga »redna« izdaja? In bi moral g. urednik prositi za policijsko dovoljenje 24 ur poprej?

Sedaj šele prihajamo k določbam § 17. tisk. zak., po katerem sta bila dva dnevnikarja obsojena v osehah gospodov tiskarnarjev. Tiskarna mora v smislu § 17. istočasno s pričetkom razdeljevanja ali razpošiljanja izročiti varnostni oblasti, in na sedežih državnega pravdnštva tudi le-temu, po en izvod vsakega poedinega broja periodične tiskovine. Od vsake druge, torej neperiodične tiskovine, mora pa tudi storiti isto najmanj 24 ur pred razpečavanjem, ali pa mora prositi bodisi varnostno oblastvo, bodisi državno pravdnštvo za dovoljenje razpečavanja tudi pred potekom 24-urnega

roka. Tiskarnar, ki tega ne stori, zakrivi prestop. Izvzeti so po § 9. drugi odst. le takšni »izdelki tiska«, ki naj po svojem namenu služijo zgolj potrebam obrti ali prometa ali domačega ali družabnega življenja, n. pr. formularji, ceniki, vizitke i. t. d. Pod slednje izjeme brez dvoma ne spada broj novine, ne dnevnika, ne tednika. Ker med »običajnim« in »posebnim« izdajanjem ni stvarne razlike, velja z ozirom na »posebno izdajo« periodične tiskovine torej prva določba § 17., torej le tiskarnarjeva dolžnost, da predloži dolžnostni izvod ist o č a s n o z razdelitvijo in razpošiljanjem. Če bi list, četudi posebno izdaje, ne bil »periodična«, marveč »neperiodična« tiskovina, bi to nasprotovalo njegovemu bistvu in namenu. Ali naj izid volitev ali celo atentat ali katerikoli sličen obče važen dogodek javim 24 ur poprej? Absurdnost je na dlani.

Tu treba še pokazati, kako nevzdržno je utemeljevanje sodbe, o kateri poročam. »Pri rednih izdajah policijsko oblastvo že ve, kdaj naj bo pripravljeno, pri izrednih pa mora pravočasno izvedeti, da pripravi »cenzurni aparat!« Vsaj to implicite priznava ta sodba, da je to »izredno izdaje« vendar le list, kar v resnici je, in da torej mora v »cenzuro«. Očividno je vsliční skrbi za dobrobit policije tudi bivše prav. ministrstvo izdalo svoje citirano navodilo, da se omogoči »cenzuriranje«, ki bodi »pravočasno«, torej pri takšnih suspektih izdajih izvršeno prej, kakor pri »rednem« izdaju. Izraz vzklicnega sodišča je s t v a r n o p o v s e m t o č e n : Gre v stvari za pravcato preventivno cenzuro in nič manj!

Toda ta interpretacija je nepravilna ne samo po doslej povedanem, marveč je v nasprotju s samim tiskovnim zakonom na drugem mestu. § 10. zahteva od prijave o nameravanem izdajanju lista (»periodične tiskovine«,) da predlagatelj — poleg drugega — naznani n a s l o v periodične tiskovine, r ô k e i z h a j a n j a i n p r o g r a m . »Če pa nastopi med izdajanjem periodične tiskovine p r e m e m b a v e n i n a v e d e n i h t o č k (— torej tudi v rôkih izhajanja —), mora se p r a v i l o m a š e pred nadaljevanjem izdajanja te premembe oblastvu naznaniti, če pa je ta prememba n e p r e d v i d e n a , mora se naznaniti (sc. kasneje in najdalje) tekom treh dni.«

Tu torej zakon izrečno dovoljuje premembo v nanašanih rokih izdajanja, ne da bi bilo treba v nepredvidenih primerih poprej avizirati varnostno oblastvo ali državno pravdnštvo, naj »pripravita cenzurni aparat«, in ne da bi ju trebalo prositi za dovoljenje, ker je to dovoljenje že v zakonu samem dano. Edino, kar zakon zahteva, je naknada prijave tekom treh dni, — kar pa ne spada pod sankcijo § 17., na katerega se nanaša ta judikatura. — Če bi bili še pomisleki, se vprašamo: Kaj pa naj se izmed točk § 10. spremeni »nepredvidoma,« torej naglo, nepričakovano in praksi? Ali v točki 1.) ime lista, ali njegov program? Mogoče, pa ne verjetno. Tako naglo se te reči niti dandanes ne menjavajo. Preostane iz te točke torej edino le rok izhajanja, ki se pač menjava čestokrat prav nepričakovano, baš v slučajih izdanj, ki se v tem smislu imenujejo »posebna«, katera menjava je pa zakonito predvidena, ker leži v bistvu »periodične tiskovine«, in dovoljena pod pogojem naknade prijave tekom treh dni, ne pa 24 ur prej, in brez posebnega dovoljenja ad hoc. — Ali pa morda § 10. ni prav tako namenjen »zur Erhaltung der Ordnung in Pressachen«, kakor § 17?

Vsi argumenti še niso izčrpani. Posito, da obvelja nazarje, da »posebne« izdaje niso periodične, marveč obveljajo kot »neperiodične«. Kaj je posledica? Ni jim treba označiti odgovornega urednika v smislu § 9., niti urednikovega stanovanja, niti imena tiskarjevega, § 10 lit. 2 in 3, in če se urednik imenuje, ni treba, da je ta prijava pravilna po § 11., marveč sme biti namenjena, da morebitnega zasebnega obtožitelja zapelje, — posledica, da prekasno vloži zasebno obtožbo, ali pa proti napačnemu obdolžencu. Pred novelo bi »neperiodično posebno« izdanje ne rabilo ne kavcije, ne kolka. Sedaj odpade tudi vsaj glede roka dolžnost § 18., 2. odstavek in kaznivost in končno neperiodični tiskovini ni treba sprejemati popravka, § 19., niti sodbe ali uradne odločbe § 20. Pa tudi za delikte v vsebini te »neperiodične« tiskovine ne moreš tožiti odgovornega urednika periodične — istoimenske! — tiskovine, in če te je takšna »neperiodična« posebna izdaja lista grdo napadla, boš drugi dan redni »periodični« izdaji istega lista zaman pošiljal popravke, ker napad nate ni bil »v njej«, v periodični tiskovini, objav-

ljen! Lepa svoboščina za one, ki radi zlorablajo tiskovno svobodo.

Končno je s cit. ministrskima odlokoma nastopila za liste dvojna kazenska odgovornost, v protislovju s 3. odd. tisk. zak. Ker posebno izdanje ni periodično, ne prihaja v poštev po čl. III/1 odgovorni urednik, pač pa po čl. III/2 založnik, in tudi po čl. III/3 tiskar, če v smislu § 17. ni storil prijave! Ali je uporaba teh določb o neperiodičnih tiskovinah res uporabljiva za izredno izdanje dnevnika?

Izpodbijano naziranje je pač vprav nemožno. Če bi pa le še tudi v bodoče obveljalo, — kar ni verjetno, vendar pa ne izključeno, — imajo novine ali »periodične tiskovine« še en izhod: Prijavijo naj v smislu § 10., da bodo odslej izhajale po potrebi v neenakomernih rokih, predvidoma enkrat na dan, včasih pa tudi dva- do trikrat. Znana »Fackel« Karla Krausa je bila prijavljena: »Erscheint in zwangloser Folge«, in je takrat izhajala povprečno šestkrat mesečno (1908), v se njene številke so torej bile »izredne«, pa ni nikomur prišlo na um, da bi njo, odnosno izdajatelja in odgovornega urednika gosp. Karla Krausa kdo preganjal radi § 17., dasi mu je dunajsko državno pravdnništvo bilo prav malo naklonjeno radi glos k Friedjungovem procesu in glos k obtožbam glede npravnostnih deliktov, in dasi ga je rado preganjalo v drugih slučajih. — Izhajanje »po potrebi« ima prijavljeno (ali vsaj tiskano v naslovu) tudi »Ujedinjenje« v Ljubljani. Če bo izhajalo najmanj enkrat mesečno, bo brezdvoma periodnik, obstoječ vsled te svoje prijave iz samih »posebnih izdanj«, vsaj z ozirom na »cenzurni aparat«, ki bo moral paziti, kdaj naj stopi v akcijo!

Vrh vsega tega pa imamo še Vidovdanski Ustav. Čl. 13. in 138., kdo jih dandanes ne pozna več prav natančno! — zabranjujeta, da bi se novine — ne pa morda le »periodične tiskovine«, torej tudi neperiodične novine, t. j. posebna izdanja v smislu izpodbijane judikature — delale odvisne od posebnega dovoljenja, če tudi le 24 ur poprej. Če bi torej vsa prejšnja argumentacija ne držala tako, kakor drži, bi navsezadnje držalo to: Če tudi bi pobijano mnenje bilo pravilno, je s čl. 138. Ustava derogirano, za dovoljenje v smislu § 17. ni treba nikogar vprašati in se vsaj poslej ne sme soditi po starem. »Po-

sebna« izdanja listov so periodične tiskovine in jih ni treba prijavljati, niti prositi za dovoljenje, marveč zadostuje dolžnostni izvod pričetkom razpečavanja. Če bi pa tudi ne bile periodične tiskovine, kar so, jih pa vendar ni treba 24 ur poprej prijavljati, ker je ta storitev nemogoča, niti ni treba prositi za dovoljenje policijskega oblastva ali državnega pravdnništva, ker ta dva ne s m e t a ukreniti nobene preventivne odredbe, ki bi preprečevala izhajanje itd. novin.

Knjiga o domačem pravu.*)

Dr. France Goršič.

Gospod profesor Dolenc je izdal delo, ki mu morata biti zanj veda in ves narod hvaležna. V uvodu trdi gospod pisatelj (stran 2), da so nemški birokrati skrbno pazili, da ne bi prišlo na dan kaj iz naše zgodovine, kar bi bilo podpiralo naše politične težnje. Razmere so bile take, pravi, da je prof. Kaspret, ki je živel v Gradcu, kostanjeviški »Gerichtsprotokoll No. 202« skrivaj prinesel v Gradec in ga skrivaj vrnil. Kaj radi očitamo Slovenci nenaklonjenost ne samo avstrijski praksi in njenim oblastnikom, ampak tudi nemškemu pravoznanstvu in nemškim univerzam. Glede predmeta, ki je obdelan v tej knjigi, moram ta dvojni očitek nekoliko objasniti, da ne bo krivice. Najprej in concreto. Resnici na ljubo je namreč treba ugotoviti, da je domenski upravitelj kostanjeviški g. pl. Guttenberg, kavalir od nog do glave, z največjo prijaznostjo za znanstveno raziskovanje posodil leta 1913. tisti »Gerichtsprotokoll No. 202«, ki je dotedaj zavržen ležal na podstrešju kostanjeviškega »kloštra«. Ko je rajni pro-

*) Pravosodstvo cistercienske opatije v Kostanjevici in jezuitske rezidence v Pleterju od konca 16. do konca 18. stoletja. Spisal redni vseuč. profesor dr. Metod Dolenc. Posebni odtisk iz Zbornika znanstvenih razprav III. Ljubljana 1924. Strani 118.